



# XX Seminarium WEP



# Jan MACHCEWICZ (1892-1923)

*Warszawa 20 lutego 2019 r.*

*Andrzej MARUSAK*



## **Jan MACHCEWICZ (1892-1923)**

**Inżynier elektryk, pionier polskiej radiotelegrafii i radiotechniki, porucznik łączności, wykładowca, autor podręczników i artykułów naukowych. W latach 1919-1923 współorganizator radiotechnicznych placówek badawczych i przemysłu radiotechnicznego. Kierownik Wojskowych Warsztatów Radiotelegraficznych w Forcie Mokotowskim w Warszawie. Uczestnik Zjazdu Założycielskiego SEP (1919).**

**Członek założyciel i wiceprezes Stowarzyszenia Radiotechników Polskich. (1921).**

**Urodzony 29 października w Tepliku k. Humania na Podolu, jako syn Ignacego (lekarza w miejscowym uzdrowisku) i Józefy z Kotaszewiczów.**

**Ukończył Gimnazjum filologiczne w Żytomierzu z wyróżnieniem (ze złotym medalem).**

**Studia radiotelegraficzne ukończył na Wydziale Elektromechanicznym Politechniki w Petersburgu uzyskując tytuł inżyniera elektryka (2 IX 1918). Pracę dyplomową napisał nt. „**Sieć radiotelegraficzna na terenie Królestwa Polskiego i centralna radiostacja w Warszawie**”. W ramach tej pracy dyplomowej, opracował projekt wielkiej radiostacji nadawczej systemu Poulsena.**

**W nadajnikach Poulsena, szeregowy obwód rezo-**

nansowy był zasilany przez łuk elektryczny. Nadajniki takie produkowała m.in. berlińska firma Lorenz, o mocach dochodzących nawet do 600 kW. Częstotliwość pracy nadajników łukowych dochodziła do 100 kHz. Nadajniki tego typu charakteryzowała niska stabilność częstotliwości.

Podczas studiów Jan Machcewicz działał w Stowarzyszeniu Studentów Polaków Politechniki Petersburskiej, a w szczególności w: • kole samokształceniowym, • kółku sanitariuszy i • klubie akademickim „**Zgoda**”. Był też przewodniczącym filii politechnicznej Ogólnostudenckiej Kasy Polskiej.

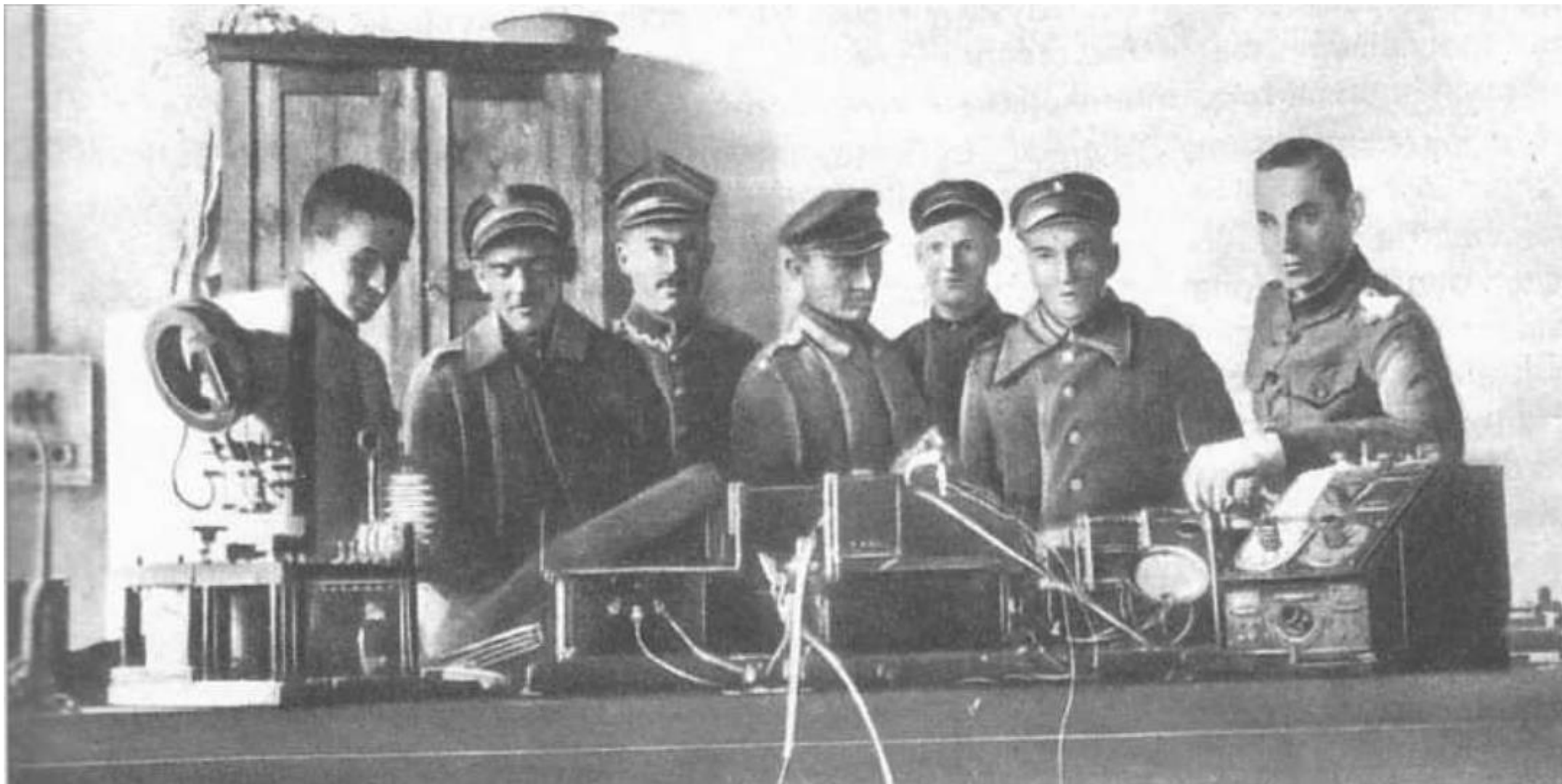
Po studiach przyjechał do kraju i został członkiem Koła Politechników Petersburskich w Warszawie.

Pracę zawodową rozpoczął 1 stycznia 1919 roku jako urzędnik cywilny w **Sekcji Elektrotechnicznej Ministerstwa Spraw Wojskowych**. Następnie został kierownikiem **Wojskowych Warsztatów Radiotelegraficznych** w Forcie Mokotowskim przy ul. Raławickiej 99 w Warszawie. Po utworzeniu **Centralnych Zakładów Radiotelegraficznych** został zastępcą kierownika, z równoczesnym pełnieniem obowiązków kierownika **Wojskowego Laboratorium Telegraficznego**.

Na stanowiskach powyższych wykazał się bardzo dużym zasobem wiedzy radiotechnicznej, ogromnym zapalem, siłą woli i umie-

**jętnością pracy zespołowej, co było potrzebne jak tlen do oddychania w okresie szybkiej organizacji Armii Polskiej i stwarzania niemal cudów, przy zakładaniu i szybkim rozwoju placówek, które prawie z niczego tworzyły sprzęt radiotechniczny nieodzowny dla akcji bojowych, prowadzonych wówczas na rubieżach Polski.**

**Po zakończeniu działań wojennych z sowietami, odbył kilkutygodniowy kurs w Szkole Podchorążych Piechoty w Warszawie i uzyskał stopień porucznika Wojsk Łączności (1921). Został wcielony do 1 p. Wojsk Łączności z przydziałem do właśnie utworzonych **Centralnych Zakładów Wojsk Łączności (CZWŁ)**. Objął kierownictwo jednej z 6-ciu komórek organizacyjnych **CZWŁ** → **Zakładu Badania Sprzętu Łączności** zlokalizowanego na terenie PW.**



**Rys. 1. Oficerowie i pracownicy Centralnych Zakładów Radiotelegraficznych w Forcie Mokotowskim, pierwszy z lewej J. Machcewicz**

Oprócz działalności ściśle inżynierskiej w dziedzinie radiotechniki, Jan Machcewicz pracował intensywnie w szkolnictwie radiotechnicznym. Wykładał teorię radjotelegrafii na kilku kursach oficerskich, a od stycznia do listopada 1922 r. — radiotechnikę w **Szkole Radiotelegraficznej**, zorganizowanej **przy YMCA** (Young Men's Christian Association). Szkołę tę zorganizowało wojsko przy współudziale **Stowarzyszenia Radiotechników Polskich (SRP)**. Inż. Jan Machcewicz został kierownikiem tej Szkoły.

Równocześnie, w wielu instytucjach i w różnych terminach, wygłaszał odczyty na tematy związane z radiotechniką.

Widział, jak poważne i rażące luki są w polskim piśmiennictwie radiotechnicznym i znajdował czas na pracę wydawniczą. Wszyst-



kie jego prace są bardzo przejrzyste, staranne, pisane językiem jasnym i perfekcyjnym gramatycznie.

Na wiosnę 1922 r. został ekspertem w **Państwowym Komitecie Radiotechnicznym** i brał udział w opracowaniu projektu ustawy nt. prywatnej radiotelegrafii i szkolnictwa radiotechnicznego.

Pod koniec roku 1921 był współinicjatorem założenia **Stowarzyszenia Radiotechników Polskich (SRP)**, wszedł do jego zarządu i został wiceprezesem. Wygłosił wiele odczytów z dziedziny radiotechniki.

Na łamach czasopism fachowych, a zwłaszcza „Przeglądu Elektrotechnicznego” i „Przeglądu Radiotechnicznego”, opublikował wiele artykułów, sprawozdań, recenzji, wzmianek i notatek.

Pomimo młodego wieku (dożył tylko 30 lat), napisał wiele książek i skryptów, jak np.:

- „Teoria radiotelegrafji”, Warszawa 1919;
- „O czym radjotelegrafista wojskowy wiedzieć powinien? Krótki zarys zasad radiotelegrafii” (wspólnie z J. Groszkowskim), Warszawa, 1919 str. 68, nakładem Dowództwa Wojsk Radiotelegraficznych;
- „Radiotechnika w zarysie opisowym. Kurs Szkoły Radiotelegraficznej YMCA”, str. 350;
- „Radiotelegrafia. Krótki zarys zasad teoretycznych”, W-wa 1919, str. 285. Nakładem Oficerów Wojsk Radiotelegraficznych;
- „Radiotelegrafia i radiofonia w Polsce, Warszawa 1923;

- **„Radiotelegrafia i Radiotelefonja. Krótki i przystępny podręcznik radiotechniki”, nakładem J. Lisowskiej, Warszawa 1923, str. 136, rys. 102.**

**Napisał też wiele poważnych artykułów technicznych, jak np.:**

- **„W sprawie sieci radiotelegraficznej na terytorium Państwa Polskiego”, Życie Gospodarcze, 1919, nr 9, 10, 11, 12;**
- **„Radiogoniometr wskazówkowy”, Przegląd Elektrotechniczny 1922, nr. 9;**
- **„System uziemienia a moc stacji nadawczej”, Przegląd Radiotechniczny 1923, nr. 6, 8;**

- „**O powstawaniu i usuwaniu wpływów elektryczności atmosferycznej w odbiorczych stacjach radiotelegraficznych**”, **Przegląd Radiotechniczny** 1924, nr 13 s. 53-55, nr 14-15 s. 57-59, nr 16 s. 61-63, nr 17 s. 65-67, nr 19 s. 73-75 i nr 20 s.77-79.

W rękopisie pozostawił kilka artykułów i referatów oraz nieukończoną pracę pt. **Podręcznik radiotelegrafii i radiotelefonii** (obszerny kurs radiotechniki), doprowadzony do połowy.

Wszystkie jego prace cechowała przejrzystość, staranność i poprawność językowa.

Janusz Groszkowski 1919

# O czem radjotelegrafista wojskowy wiedzieć powinien.

(Krótki zarys zasad radjotelegrafji).

Z polecenia Dowództwa  
Wojsk Radjotelegraficznych  
opracowali

Jan Machcewicz, inż. elektr.  
i Janusz Groszkowski, pdch. W. Rt.



WARSZAWA 1919.

Nakładem Dowództwa Wojsk  
Radjotelegraficznych.

JAN MACHCEWICZ  
INŻYNIER ELEKTRYK  
PORUCZNIK WOJSK ŁĄCZNOŚCI

# RADJOTELEGRAFJA i RADJOTELEFONJA

KRÓTKI I PRZYSTĘPNY PODRĘCZNIK RADJOTECHNIKI



WARSZAWA  
Wydawnictwo Księgarni J. Lisowskiej  
Aleje Jerozolimskie 15  
1922

AKADEMIA GÓR  
KRA KŁ  
BIBLIOTEKA GŁÓWNA

1023

W czerwcu 1919 r. uczestniczył w Zjeździe Elektrotechników Polskich w Warszawie, na którym założono **Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich (S.E.P.)**.

Dwa lata później **na II Zjeździe S.E.P.** w Toruniu wygłosił referat pt. **Współczesny rozwój komunikacji radiotelegraficznej w Polsce**, z wnioskami o: ● uruchomienie szkolnictwa radiotechnicznego oraz ● wydanie ustawy radiotelegraficznej, które weszły do uchwały zjazdu (streszczenie ogłoszono w PE 1921 nr 20 s. 271).

Z ramienia **SRP** był powołany do Państwowego Komitetu Radiotechnicznego, w którym brał udział przy opracowywaniu projektu przepisów wykonawczych normujących rozwój radiotelegrafii pol-

skiej oraz był przewodniczącym podkomisji opracowującej programy szkolnictwa radiotelegraficznego. W tych sprawach był też ekspertem w Ministerstwa Poczt i Telegrafów.

Jesienią 1922 r. został oddelegowany, przez Sztab Generalny, do Ecole Supérieure d'Electricité w Paryżu na roczny kurs radiotechniczny. Po powrocie, miał zostać kierownikiem Katedry Radiotechniki w nowo organizowanej **Głównej Szkole Artylerii i Inżynierii**.

Niestety, w Paryżu zachorował na grype i dnia 16 stycznia 1923 r. zmarł. Został pochowany na cmentarzu Nouveau Cimetière de Billancourt w Paryżu.

**Był żonaty z Janiną z Przybylskich (od 4 XI 1919). Pozostawił córkę Janinę Magdalenę, po mężu Ordonową (ur. 1920).**

**Po śmierci męża, Pani Janina, przekazała jego pokaźny zbiór wydawnictw fachowych (92 pozycje), w darze Stowarzyszeniu Radiotechników Polskich (rys. 2).**

**Okolo roku 1930 w Warszawie krótko istniał amatorski Radio-klub im. Jana Machcewicza.**

**Pamięci Jana Machcewicza, Janusz Groszkowski poświęcił swą książkę pt. „Lampy katodowe” Warszawa 1925.**



# SPIS KSIĄŻEK

ofiarowanych Stowarzyszeniu Radjotechn. Polskich  
przez p. Janinę Machcewiczową.

1. Die drahtlose Telegraphie und Telephonie, dr. P. Lertes.
2. Der logarithmische Rechenschieber und sein Gebrauch.
3. Die Elektronenröhren und ihre technischen Anwendungen, H. G. Möller.
4. Die Elektronenröhren, H. G. Möller.
5. Die Funkentelegraphie, L. Arndt.
6. Grosse Physiker, A. Schulze.
7. Einführung in die Relativitätstheorie, Block.
8. Einstellung des D. Senders im Flugzeug.
9. Telefunken. Der F. Sender ARS. 69.
10. Wechselgerät im Flugzeug.
11. Empfänger Typ S. L.
12. Sender Empfänger D, 1916.
13. Die Einrichtung von Reichs-Funkanlagen, gen. P. Münch.
14. Die Telephonie ohne Draht, K. Markau.
15. Hand Teleskopmast für Telegraphenzwecke.
16. Verluste im Dielektrikum technischer Kondensatoren, M. Grünberg.
17. Gebäudeblitzableiter, O. Kirstein.
18. Kapazität und Selbstinduktion in der Telegraphen und Fernsprechtechnik, F. Ambrosius.
19. Die Schule des Erfinders, Fr. Fenrl.
20. Die Elektrische Wellentelegraphie, O. Arendt.
21. Auszüge aus James Clerk Maxwells Elektrizität und Magnetismus, F. Emde.
22. Die Beleuchtung von Eisenbahn - Personenwagen, Max Büttner.

23. Lehrbuch der drahtlosen Telegraphie, J. Zenneck.
24. Physikalische Messungsmethoden, dr. W. Bährdt.
25. Elektrische Schwingungen, 2. Bände, H. Rohmann.
26. Technische Tabellen und Formeln, W. Müller.
27. Luftelektrizität, K. Kähler.
28. Theoretische Physik, 2. Bände, G. Jäger.
29. Erdmagnetismus, Erdstrom und Polarlicht, A. Hippold.
30. Ströme und Spannungen in Starkstromnetzen, Herzog u. Feldmann.
31. Autotechnische Bibliothek:
  1. Die elektrische Zündung, I. Löwy.
  2. Der Automobilmotor, Lehbeck.
  3. Das moderne Automobil.
32. Handbuch der drahtlosen Telegraphie und Telephonie, 2. Bände, Nesper.
33. Radiotelegraphisches Praktikum, Rein, Wirtz.
34. Nairz. Die Radiotelegraphie.
35. Wiesent. Die Vorschriften... der drahtlosen Telegraphie.
36. Kollatz. Die Funkentelegraphie.
37. Günther, Wellentelegraphie.
38. Wigge, Die neuere Entwicklung.
39. Elektrizität und Licht, Elektronentheorie, Chr. Ries.
40. Leitfaden der drahtlosen Telegraphie für die Luftfahrt, M. Dieckmann.
41. Kleiner Leitfaden der praktischen Physik, Fr. Kohlrausch.
42. Lehrbuch der drahtlosen Telegraphie, Rein, Wirtz.
43. Elektromechanik und Elektrotechnik, Grünbaum.
44. Teleskopmast für Telegraphenzwecke.
45. Die Akkumulatoren, W. Bermbach.
46. Telephon und Signal-Anlagen, E. Beckmann.
47. Die Funkentelegraphie, H. Thurn.
48. Funkentelegraphie, Deckert.

Rys. 2: ↑↓

49. Jahrbuch der drahtlosen Telegraphie und Telephonie, 1921.—2. Bände, 1919.—1 Band. 1916—2 Bände, 1917, 18, 20.
  50. E. T. Z.
  51. Technischer Taschenwörterbuch in drei Sprachen, Isendahl u. Kollatz.
  52. Calcul graphique et nomographie, M. d'Ocagne.
  53. Manuel de Radiotélégraphie appliquée, J. Brun.
  54. Cours technique du Centre d'instruction pour élèves-officiers télégraphistes, 1918, 20, 21 (7 volumes).
  55. La télégraphie sans fil et la loi. A. Perret. Maisonneuve.
  56. Instruction pratique sur l'installation des communications électriques (2 volumes).
  57. Notice sur le matériel télégraphique.
  58. Les applications de la Telegraphie sans fil, E. Rothé.
  59. Le téléphone instrument de mesure, A. Guyau.
  60. Matériel téléphonique.
  61. L'Onde électrique, 1922 (10 zeszytów).
  62. Gewinnung und Verwertung der atmosphärischen Elektrizität-Plansoi.
  63. Moderne Windturbinen, O. Stertz.
  64. Windkraft oder Kleinmotoren, O. Stertz.
- Ecole supérieure d'Electricité Section de Radiotélégraphie:
1. Moteurs Thermiques.
  2. Conférences sur les accumulateurs électriques.
  3. Electricité générale.
  4. Mesures électriques.
  5. Procédés et appareils de mesures de haute fréquence.
  6. Postes militaires mobiles.
  7. Les alternateurs à haute fréquence.
  8. Cours d'électrotechnique appliquée.
  9. Propagation et pénétration des ondes électriques i drobne notatki.

65. The calculation and measurement of inductance and capacity, W. H. Nottage.
66. The construction of amateur valve stations. Alan, L. M. Douglas.
67. The Wireless Telegraphist's pocket book, J. h. Flemming.
68. The Handbook of Technical Instruction for Wireless Telegraphists, Hawkhead and Dowsett.
69. Map of the Wireless Stations of the world.
70. Bangay, Elementary principles of Wireless telegraphy (2 vol.).
71. Bangay, Vacuum tubes.
72. Wojskowa angielska stacja.
73. Pocket dictionary of technical terms used in Wireless Telegraphy by H. Ward.
74. Wireless World, 1922.
75. O indukcyjnych miernikach elektryczności, Faterson i Kühn.
76. Tablice matematyczno-fizyczne, Witkowski.
77. Zasady elektryczności, Campbell.
78. Polowe łącznice telefoniczne, M. S. W.
79. Stacje radjotelegraficzne ćwiczebne, M. S. W.
80. Galwanostegja i galwanoplastyka, J. Modelski.
81. Spółczesna teoria elektryczności, Campbell.
82. Zasady obróbki metali, H. Mierzejewski.
83. Pomiarы elektrotechniczne, tom. I, K. Drewnowski.
84. Postanowlenja i prawidła po radjotegrafnoj czasti. Izdanje Gł. Upr. poczt.
85. Prawidła po radjotelegrafu dla sudow flota. Izd. Morsk. technicz. komiteta.
86. Radjotelegrafja, Dluszen.
87. Carica mira i jeja tień.
88. Zamietka o primienienji w radjotelegrafji spiecjalnych lamp.
89. Zamietka ob usilitielach niskoj czastoty.
90. Jawlenje swieta.
91. Rezonans i zatuchanje elektriczeskich wołn, A. Slaby.
92. Poincaré, Teorja Maxwell'a.

# Bibliografia

- 1. Jerzy Kubiowski: „Jan Machcewicz 1892-1923, inżynier elektryk, radiotechnik, porucznik W.P.”, PSB tom 18 s. 625, 1973.**
- 2. „Przegląd Radiotechniczny”: 1923 nr 3 s. 9-10, nr 4 s. 16 i nr 5 s. 19, 1924 nr 12 s. 51, 1925 nr 7-8 s. 31, 1926 nr 9-10 s. 33, 34 i 35, 1929 nr 7-8 s. 20;**
- 3. „Przegląd Elektrotechniczny”: 1921 nr 20 s. 271 i nr 21 s. 276 i 281, 1922 nr 10 s. 159, nr 19 s. 300 i nr 24 s. 375;**
- 4. „Machcewicz Jan” [http://sp2put.pl/radioelektronicy/zasady\\_radjotelegrafji.htm#machcewicz](http://sp2put.pl/radioelektronicy/zasady_radjotelegrafji.htm#machcewicz) (styczeń 2019);**

*Andrzej Marusak*

**Dziękuję Państwu  
za uwagę**